

Dokumentationsnotat om danske virksomheders aktiviteter i udlandet

Indledning

Denne note uddyber baggrunden for datarevisionen af NR i 2016. Desuden beskrives hvorledes vi opgør den globale aktivitet og de udfordringer, der har været i denne proces.

Hvad er et nationalregnskab?

Et nationalregnskab udgør en samlet beskrivelse af et lands økonomi for en periode.

Når man opstiller et nationalregnskab, bruger man alle de egnede datakilder, der er tilgængelige, og samler oplysningerne inden for den systemmæssige ramme, der gælder for nationalregnskaber. Denne ramme er fastlagt af FN, og har dermed en bred international forankring.

Det ligger i den systemmæssige ramme, at der skal være intern konsistens imellem forskellige dele af systemet, fx skal de varer, der produceres og importeres, anvendes i økonomien, lægges på lager eller eksporteres. Den konsistens kaldes i daglig tale "tilgang = anvendelse". Der er et antal af sådanne konsistenskrav i systemet, fordi systemet overholder en indre logik. Den sikrer, at tallene bringer entydige budskaber.

I Danmarks Statistik har vi desuden sikret, at der er konsistens imellem de tal, som betalingsbalancen viser og de tilsvarende tal i nationalregnskabet.

Virksomhedernes regnskaber er den vigtigste kilde, når økonomien i private virksomheder skal beskrives. En del principper fra virksomhedsregnskaber går igen i nationalregnskabet. Ét af disse principper er, at det er ejerskabet til råvarerne og kontrollen over produktionsprocessen, der afgør, hvornår ejerskabet til de færdige produkter skifter.

Selvom råvarerne fysisk bliver transporteret til et andet land og bliver forarbejdet på en udenlandsk fabrik, er det først, når varerne skifter ejer, at de holder op med at være danske.

Dette princip spiller en stor rolle, når vi i nationalregnskabet skal behandle produkter, som bliver produceret og handlet uden for Danmarks grænser, men som pga. ejerskifteprincippet stadig er en del af dansk produktion og eksport.

Nye internationale retningslinjer – bedre sammenhæng mellem betalingsbalancen og nationalregnskabet

De internationale retningslinjer som følges, når Danmarks Statistik opgør hhv. betalingsbalancen og nationalregnskabet, har ikke altid været helt konsistente.

Det blev de først med det sæt manualer, som blev indarbejdet i betalingsbalancen og nationalregnskabet i 2014. Alle EU lande har indarbejdet de nye retningslinjer, som er udmøntet i EU lovgivningen. Globalt set er det dog ikke alle lande, der har indarbejdet de nye retningslinjer.

De væsentligste ændringer i de nye retningslinjer for betalingsbalancen (og tjenestehandlen) sigter imod en bedre beskrivelse af den globalisering, som har taget fart siden de forrige retningslinjer blev udarbejdet. Det betyder bl.a., at varer, der afsendes og modtages ifm. forarbejdning (og uden varerne skifter ejer) ikke længere skal indgå i betalingsbalancens vareimport og -eksport. Dermed blev betalingsbalancen bragt på linje med princippet i nationalregnskabet. I stedet indregnes værdien af forarbejdningen som en tjeneste. Betalingsbalance blev også på andre områder omlagt til at følge princippet om ejerskifte, bl.a. ift. reparationer, som blev flyttet fra vare- til tjenestekontoen.

Nye retningslinjer – nye oplysninger

De nye internationale retningslinjer for betalingsbalancen og tjenestehandlen medførte et behov for at indsamle yderligere oplysninger. Spørgeskemaet til tjenestetællingen blev fra og med 2013 bl.a. udvidet med spørgsmål om forarbejdningstjenester, men også spørgsmål om varer solgt i udlandet efter forarbejdning i udlandet.

Ændringer på spørgeskemaet afspejler således det øgede behov for bedre at indfange den økonomiske globalisering, som også var en drivende kraft bag ændringen i de internationale retningslinjer. De tidligere retningslinjer var – lidt forenklet – rettet mod en tid, hvor internationale værdikæder ikke havde et betydeligt omfang: når en vare blev sendt til forarbejdning i udlandet, så kom den også tilbage igen.

Kortlægning af større danske virksomheders udenrigsaktiviteter

Når et nationalregnskab opstilles og skal overholde en række krav til intern konsistens imellem størrelser, der beregnes på baggrund af forskellige datakilder, så afsløres det efterhånden, hvis kilderne ikke er indbyrdes konsistente. Hvis fx data i varestatistikken viser, at der er produceret meget mere af et produkt, end der er eksporteret, og der samtidig er begrænset indenlandsk forbrug af produktet, så kunne det tyde på, at der mangler noget eksport. Denne statistiske modstrid viste sig i højere og højere grad når nationalregnskaberne skulle afstemmes.

Det var en indikation på, at nogle af landets store virksomheder havde mere eksport, end der oprindeligt var blevet indberettet til udenrigshandelsstatistikken. Som følge heraf blev igangsat en kortlægning af større danske virksomheders udenrigsaktiviteter.

Indikationerne på, at der manglede oplysninger opstod parallelt med, at den opdaterede statistik, opgjort efter nye retningslinjer, var ved at blive rullet ud i efteråret 2014. De overordnede resultater af kortlægningen var klar i 2015¹ og

---

¹ Se "[Statistisk krydstjek giver behov for revision af betalingsbalancen](#)" 19. oktober 2015

dannede grundlag for den betydelige datarevision i 2016 af både betalingsbalancen og nationalregnskabet.

Resultatet viste, at en betydelig del af den varehandel, der var forbundet med den internationale organisering af produktionen, manglede i virksomhedernes indberetninger om udenrigshandel med tjenester. Både salg af varer i udlandet efter forarbejdning i udlandet og merchanting (handelsvarer) blev korrigeret betydeligt. Dvs. varer, der ikke krydser den danske grænse. Indarbejdelsen af de reviderede varehandelstal i nationalregnskabet gav kun mindre revisioner af BNP for de år, som allerede baserede sig på regnskabsstatistikken.

Selve kortlægningen var blevet gjort betydelig lettere med de nye oplysninger, som blev indsamlet på tjenesteskemaet. Især oplysningen om salg af varer i udlandet efter forarbejdning i udlandet åbnede for en mere direkte sammenligning med oplysninger indberettet til andre statistikker – det blev nu muligt mere direkte at sammenligne oplysninger på tværs af statistikker ved at nedbryde den regnskabsmæssige omsætning i en indenrigs- og en udenrigsdel. Resultatet viste som nævnt, at en betydelig del af udenrigsaktiviteten manglede i betalingsbalancens vareeksport.

Undersøgelsen vedrørte de største danske virksomheder og de virksomheder, hvor der så ud til at mangle oplysninger, når man sammenlignede på tværs af statistikker. Det var på den baggrund, at der blev taget kontakt til de mest betydningsfulde virksomheder, for at få korrigerede eksportoplysninger – også tilbage i tid. De nye oplysninger på tjenesteskemaet fra 2013 blev kvalitetssikret i samarbejde med virksomhederne, men perioden tilbage til 2005 indgik også i arbejdet.

Det kan være vanskeligt at arbejde med ældre data, men ved at se på indberetninger til andre statistikker og i dialog med virksomhederne, er der estimeret data for salg i udlandet efter forarbejdning i udlandet for perioden før udvidelsen af tjenesteskemaet (2005-2012). Det gælder også fremstillingsvirksomheder, der ikke har været aktive i hele perioden. Samlet set vurderes betalingsbalancens varekonto at være retvisende, men fordelingen på de forskellige poster er alt andet lige mere usikker i 2005 end i 2013, især ift. sondringen mellem merchanting og salg af varer i udlandet efter forarbejdning i udlandet. Det er to typer af vareeksport, der er snævert forbundet, når det drejer sig om den internationale organisering af produktionen. I det ene tilfælde ejer virksomhederne de råvarer, der forarbejdes, i det andet tilfælde køber virksomheden den færdige vare (merchanting). Det er en sondring, som virksomhederne ofte har svært ved at angive korrekt. Samlet set er der ikke noget, der afkræfter, at der har været en markant udvikling i salg af varer efter forarbejdning i udlandet. Den samme udvikling er set indenfor merchanting indberettet til udenrigshandel med tjenester af fremstillingsvirksomhederne siden 2005.

Man kunne måske frygte, at den kraftige udvikling i eksporten af varer, der ikke har passeret den danske grænse, skyldes, at statistikken kun fanger aktører, som stadig var aktive i 2013. Derfor er der for 2005 gennemført et særtjek, hvor alle virksomheders regnskabsmæssige omsætning er sammenholdt med data for den indenlandske omsætning og eksporten af varer og tjenester. Tjekket indikerede ikke væsentlige mangler i eksporten, og dermed heller ikke mangler i opgørelsen af varer solgt i udlandet efter forarbejdning i udlandet (eller merchanting for den sags skyld).

Før 2005 blev tjenestehandelsstatistikken opgjort af nationalbanken efter andre internationale retningslinjer og med et andet kildegrundlag ("betalingsstatistikken"). Det er derfor ikke umiddelbart muligt at lave detaljerede data før 2005.

FAKTA BOKS:

Hvordan danske virksomheder vælger at organisere deres produktion og afsætning i den globale økonomi har afgørende betydning for, hvordan aktiviteterne opgøres i statistikken. Dels er der spørgsmålet om det opgøres som dansk produktion eller som udenlandsk produktion, der ender med at blive dansk indkomst. Dernæst er der spørgsmålet om, hvilken type eksport, der er tale om. En organisering via datterselskaber i udlandet, der skaber en indtægt vil vise sig som formueindkomst i betalingsbalancen. En betydelig del af industrikoncernernes indtjening viser sig som indkomst (se analyse "[Industrikoncernernes globale organisering har betydning for opgørelsen af dansk produktion og indkomst](#)" 2018:19). Når der er tale om varer, der ikke krydser den danske grænse registreres handlen enten som merchanting eller varer solgt efter forarbejdning. Forskellen består i om det danske moderselskab ejer nogle råvarer undervejs i produktionsprocessen eller om det udenlandske datterselskab ejer alle råvarerne og sælger færdigvarer til moderselskabet efterfølgende. Når en virksomhed vælger at anvende en form for organisering fremfor en anden, samlet set eller for enkelte markeder og produkter, kan det have en betydelig effekt på, hvordan transaktionerne registreres i betalingsbalancen og om det indgår i opgørelsen af danske produktion eller kun i dansk indkomst.

Globaliseringen har ændret måden at producere statistik på

For at forbedre kvaliteten og konsistensen på tværs af en række statistikker har Danmarks Statistik siden kortlægningen i 2015 ændret produktionsprocesserne, så oplysninger afgivet til forskellige statistikker af større virksomheder sammenlignes og kvalitetssikres systematisk tidligt i den statistiske produktionsproces. Et arbejde, der fortsat udvikles og udvides.

Det er ikke kun i Danmark, at dette arbejde foregår. En række lande har – eller er ved – at tilrettelægge dette arbejde i såkaldte LCUs (large cases units), der alene skal fokusere på de største og mest betydningsfulde virksomheder.

Globaliseringen ændrer også tolkningen af nationalregnskabs hovedbegreber

Danske virksomheders aktivitet i udlandet er steget markant i de seneste 10 – 15 år. Der er således i 2018 15,7 pct. af den samlede eksport i betalingsbalancen, der ikke har krydset en dansk grænse. Den produktion, der foregår i Danmark, er dog også påvirket af produktionen i andre lande, da en del af den import, der anvendes i den danske produktion, består af halvfabrikata, der er blevet produceret i andre lande.

Disse forhold skal medtages når man anvender de produktivitetstal, der offentliggøres af Danmarks Statistik. Det er her vigtigt at være opmærksom på, at brancheplaceringen afhænger af hvilken forretningsmetode, virksomheden vælger. Hvis den danske virksomhed udelukkende køber det færdige produkt af et selskab (merchanting) vil denne aktivitet blive placeret som engroshandel – og ikke som industri.

For yderligere analyser om ændringer i de internationale handelsstrømme og produktivitet henvises til ['Produktivitet 2019', De Økonomiske Råd](#) og [DST-Analyse 2018:14](#).

